

Arkiv og persondata

Hvad må huskes og hvad må glemmes

Tak for invitationen til at tale på denne konference. Jeg er ikke arkivperson som sådan, men vil præsentere nogle problemstillinger, der for det meste aktualiseres af den moderne informationsteknologi og interessen i beskyttelse af personoplysninger, på norsk personværnet.

I de senere år har retten til at blive glemt været meget diskuteret som følge af reformen af EU persondataordning, en reform, som også har betydning i Norge som følge af EØS aftalen. Reformen, som jeg kommer nærmere ind på om lidt, har i det hele taget generel interesse for arkivvæsenet, fordi den i lang årrække danne en ramme omkring den arkivmæssige opbevaring og tilgængeliggørelse af personoplysninger. Selvom forordningen på væsentlige punkter ikke finder anvendelse på arkivering sender forordningen et vigtigt ideologisk budskab, som jeg kommer til når omtaler forordningen nærmere om lidt.

Arkivvæsenets generelle opgave med hensyn til opbevaring af information og efterfølgende tilgængeliggørelse af denne information til brug for forskning og til almenhedens kundskab om historien er i almindelighed anerkendt som en væsentlig samfundsmæssig opgave. Nutiden må være der for fremtiden. Som udgangspunkt er der ikke tvivl om, at især staten må varetage denne opgave og at arkivvæsenet er både nyttigt og nødvendigt.

Det er dog ikke ensbetydende med, at dette altid anerkendes. Især kan man ikke blot lægge dette til grund, men må være opmærksom på, at det gode ry er betinget af disciplin i forhold til en sikker opbevaring af de oplysninger/arkivalier, der er til rådighed. De problemstillinger jeg præsenterer og diskuterer i det følgende har et vist dystert præg og under alle omstændigheder indebærer de betydelige udfordringer for arkivvæsenet og for at dette kan leve op til den samfundsmæssige opgave, som forventes løst.

1. Digitaliseringens Janushoved.

Som det jo er bekendt for alle lever vi i en digital tidsalder, der på internettet og andre steder er præget af en teknologi, der som Janus har to ansigter, et, der er positivt og godt, og et, der er skræmmende og ligefremt negativt. Den digitale tidsalder er blevet givet mange navne, men i forhold til min problemstilling er den oprindelige, informationssamfundet, på mange måder den

mest dækkende. Det er således i almindelighed velkendt, at vores tid er karakteriseret ved at uanede mængder af information af enhver karakter konstant er tilgængelig og konstant anvendes og genanvendes. Internettet er som Heraklits flod aldrig den samme.

Der er sket en revolution, som historisk kun matches af bogtrykkets fremkomst, hvor ny teknologi erstattede håndskriftets møjsommelighed og begrænsede potentiale. Men den revolution vi er midt i adskiller sig signifikant fra dens historiske forgænger. Informationsomfanget er markant større, men uanset at også bogtryk er forgængeligt er digital information det langt mere, informationerne er i dag både mere koncentrerede, men de er også mere spredte, informationsmassen er internationaliseret og globaliseret med heraf følgende risiko for tvivl om den nationale proviens, og informationerne er betydeligt mindre institutionaliserede og kommer fra mere differentierede kilder og ophav.

Der er langt flere forskelle, men disse er tilstrækkelige til at dokumentere, at dette er en hel new ball game som man vil sige på tidens linqua franca. Der er sat meget mad på bordet og mad for enhver smag, og det grundlæggende spørgsmål er om arkivvæsenet er i stand til at afgøre hvad det gerne vil spise og herudover, hvilket er mit hovedtema om det overhovedet kan få lov til at spise den mad, der for nu at blive i denne allegori gør arkivvæsenet til en kanibal i forhold til den personrelaterede mad, og mere præcist den del af måltidet, som det ikke er overladt til biblioteksvæsenet at spise. Dette spørgsmål om menuens sammensætning er et vitalt spørgsmål fordi meget store dele af den samlede informationsmasse er forbundet med personer og det er meget af denne information, der ligger inden for formodning om, at den har interesse for eftertiden, at den har betydning for historien, og dermed at den er relevant for kommende tiders forskning og ligeledes for den almenhed, der udgøres af de kommende generationer.

Fokus er på denne baggrund på personoplysninger og på den betydning, som beskyttelsen af disse oplysninger bliver tillagt i vores eksisterende retlige kultur. Og dermed er fokus på en problemstilling og en betragtningsmåde, der vel ikke var ukendt i den prædigitale tidsalder, men som slet ikke blev tillagt den betydning som tilfældet er i dag. Teknologien og her først og fremmest internettet har skabt nye fællesskaber som vi ved ikke mindst fra de sociale netværk, hvor vi har langt flere venner end vi nogensinde troede vi skulle få, men internettet, og ligeledes den digitale informationsteknologi som sådan, har ligeledes gjort den enkelte person sårbar og

udsat, og aktualiseret store risici for, at de mange informationer kan misbruges således at den personlige integritet og privatlivet bliver krænket.

Også her viser teknologiens Janushoved sig tydeligt og dette har skabt en ny retlig orden, der både stiller krav til arkivvæsenet og endda kan blive vendt imod dette væsen. Databeskyttelsesretten eller persondataretten (personværet) er blevet en orden, der må tages alvorligt og som har en betydelig folkelig opbakning og ligeledes har stor styrke, især når den ikke for en umiddelbar betragtning skal afvejes overfor tunge økonomiske eller administrative hensyn.

Teknologiens Janushoved er også tydeligt i en anden relation, som jeg ikke vil gå dybt ind i i dag, men som dog må nævnes. Et er således de mange informationer noget andet er om de kan tilegnes og læses ikke blot i dag, men i den fremtid, hvor arkiveringen skal vise sin værdi. Megen personrelateret information bliver i disse år søgt gjort mindre alment tilgængeligt og dette understøttes og i en del tilfælde kræves af de regler om datasikkerhed, som er en væsentlig del af persondataretten. Hovedeksemplet er brug af kryptering, herunder stærk kryptering. Denne utilgængeliggørelse for enhver risikerer at gøre den digitale information til de hieroglyffer, som i mange år mere var data end information inden koden blev brudt ved hjælp af Rosettastenen. Det kan også nævnes at bruge af pseudonymer bliver tillagt stor positiv betydning. Arkivvæsenet må sikre sig at have sådanne stene således at den bevaringsværdige information faktisk bevares meningsfuldt og ikke bliver glemt¹. Jeg vil ikke forfølge dette spor yderligere, men fremhæver det blot som en væsentlig facet i relation til det at glemme og det at huske.

2. Persondataretten.

Persondataretten er en retlig orden i fremmarch og er samtidig stadig en ung orden, der ikke altid står på sikre ben, og derfor kan blive mere krævende og mere vidtgående end det er fornuftigt. Den er ung fordi kimen til den persondataret vi kender i dag først bliver lagt i løbet af 1960'erne. På det tidspunkt, hvor brugen af digital teknologi var centraliseret og primært skete i store main frame systemer, var teknologien for de fleste fjern og ukendt, og registerskræk var et udbredt fænomen og teknologien, de elektroniske hjerner, blev set som en materialisering af Orwells ikoniske Big Brother. Et behov for retlig beskyttelse blev aktualiseret og Norden blev et

foregangsområde, og især Sverige, hvor verdens første nationale registerlov, Datalagen (1973:289), blev gennemført i 1973.

Siden fulgte de andre nordiske lande og en del andre især vesteuropæiske trop og indtil EU persondatadirektivet (95/46 EF) blev vedtaget i 1995 og trådte i kraft i 1998 var området styret af registerlove. Disse var dog i stadigt stigende omfang blevet overhalet af den teknologiske udvikling, der bredt var karakteriseret af decentralisering, mobilitet og billiggørelse. It eller edb var vel endnu ikke hver mands eje, men vi var godt på vej, og samtidig med, at direktivet blev vedtaget blev internettet den folkelige platform for informationsudveksling som følge af frigivelsen af world wide web med dennes basering på såkaldt hypertext. Man skulle ikke længere være teknologisk ekspert for at kunne bruge den moderne informationsteknologi.

Resten er for så vidt historie udover at det kan konstateres, at teknologien og dens anvendelse fortsat er innovativ, idet to centrale udviklinger efter at direktivet kom til verden er de sociale netværk med de såkaldte nye fællesskaber og cloud computing, der søger at realisere en gammel drøm om, at det skal være lige så let at bruge it som det er at bruge elektricitet og vand. Selvom få kan forestille sig at leve i verden uden it og uanset at det ikke er sikkert, at vi er mere lykkelige end vi var før er den digitale verden nu vores verden.

En særlig del af denne nyere historie er udviklingen af den digitale offentlige forvaltning, der startede tøvende og noget modvilligt, men som i dag ikke mindst i de nordiske lande er højeste mode og et mantra for forvaltningsudviklingen. Når dette træk her nævnes særskilt skyldes det arkivverdens orientering imod den offentlige sektor, som jeg i øvrigt senere vil knytte kritiske anmærkninger til.

Det er som sagt en verden, der er meget anderledes end den var for 30 år siden, hvor direktivet blev født, men selvom det er tilfældet er direktivet stadig det styrende retlige dokument i Europa. Men ikke så længe endnu fordi EU har vedtaget en persondataforordning, der træder i kraft midt 2018, og det er denne forordning, som er mit udgangspunkt i det følgende. Med dette forslag aktualiseres endnu en gang den ikke helt enkle og måske også modsætningsfyldte relation mellem hensynet til at beskytte enkeltpersoners privatliv og personlige integritet og hensynet til for eftertiden at bevare og på et tidspunkt tilgængeliggøre personoplysninger.

Dette sker bl.a. som følge af den nye rettighed, retten til at blive glemt. Denne ret er både kontroversiel og problematisk, og selvom den ikke direkte rammer arkivvæsenet kommer jeg

tilbage til den i flere detaljer om lidt. Først kan det være nyttigt at inddrage hvorledes den retlige situation er i dag, fordi forordningen på mange punkter er gammel vin på nye flasker.

3. Datakvalitet

Først sætter jeg fokus på det almindelige udgangspunkt, som det følger af direktivet, der er fælles for alle de nordiske lande. Et af mange grundlæggende udgangspunkter i persondataretten er, at den enkelte person, der i denne verden kaldes den registrerede, skal tilsikres god datakvalitet. Dette dækker over, at dels og primært skal de oplysninger, som behandles, være korrekte og ikke vildledende, dels at gamle ikke brugbare oplysninger ikke skal anvendes til aktuelle formål. Disse to kvalitetsprincipper indebærer bl.a., at ukorrekte oplysninger enten skal korrigeres eller slettes, idet de også kan blokeres således, at de kan tages i brug senere, hvis det er forsvarligt. Herudover skal gamle oplysninger slettes inden for en bestemt tidsfrist, der som udgangspunkt fastlægges af den dataansvarlige. Disse principper er fastslået i direktivets artikel 6.

For så vidt angår de gamle oplysninger anerkender direktivet (artikel 6(1e)) og de nationale love dog en undtagelse til sletning, idet sådanne oplysninger kan overføres til arkivvæsenetⁱⁱ. Sker dette reguleres fremtidig anvendelse af reglerne i arkivlovgivningen. Dette gælder så længe oplysningerne er i arkivernes verden, men når de spredes som følge af almen tilgængelighed gælder persondataretten for brugerne.

Disse generelle persondataretlige principper gælder uanset hvilken type personoplysning, der er tale om, dvs. både for almindelige og følsomme persondata, og de gælder uanset hvem den registrerede er, dvs. for enhver fysisk person, dvs. uanset alder og status.

Medens det er enkelt at forklare hvorfor det er et krav, at oplysningerne skal være korrekte, er der grund til at fremhæve, at årsagen til at gamle oplysninger ikke for altid må opbevares af den dataansvarlige er, at dette medfører en dataophobning, som i sig selv kan virke truende og skabe usikkerhed om hvorvidt sådanne oplysninger alligevel på et senere tidspunkt vil blive genoplivet og brugt på en integritetskrænkende måde.

Indledningsvist kan det være værd at fastslå, at der i forhold til bevarelse af viden og i henseende til kommende tiders forskning sædvanligvis ikke er nogen grund til at skelne mellem korrekte og ukorrekte oplysninger forstået på den måde, at det naturligvis er væsentligt at vide, i det omfang

man kan, om oplysningerne har den ene eller anden karakter, men at også ukorrekte oplysninger kan have værdi; endda undertiden stor værdi.

4. Ukorrekte oplysninger

Udgangspunktet i persondataretten er som tidligere nævnt, at ukorrekte og vildledende oplysninger skal rettes, idet dette kan ske ved sletning, men også ved blokering således at de spærres for aktuel anvendelse. Dette er et almindeligt persondataretligt princip, som fastslås i artikel 6(1d) i persondatadirektivet, som er gennemført i alle de nordiske lande, og dette er en forpligtelse, der gælder også uden en anmodning fra den berørte person. Sletning/blokering kan også være en følge af en sådan anmodning, som der er åbnet mulighed for i direktivets artikel 12b, men det er væsentligt at fremhæve, at en anmodning ikke er nødvendig.

I direktivet er det særlige hensyn til den forskningsmæssige interesse fremhævet i forskellige sammenhængeⁱⁱⁱ, som til dels vender tilbage til senere, men dette er ikke tilfældet i forhold til de her nævnte bestemmelser, og det er derfor som udgangspunkt et åbent spørgsmål om blokering af oplysninger af denne karakter kan omfatte, at de pågældende oplysninger bliver overført til et arkiv og her underlægges de almindelige arkivregler i henseende til tilgængelighed. I norsk dansk ret vil dette betyde, at oplysningerne som hovedregel blev tilgængelige 75 år efter registreringstidspunktet, medmindre Rigsarkivaren i konkrete tilfælde efter høring af Datatilsynet tillader en tidligere tilgængeliggørelse^{iv}.

Der findes – mig bekendt – ikke afgørelser, der giver svaret på dette spørgsmål. Det mulige svar kan søges indkredset ud fra forskellige synsvinkler. Det kan være nærliggende at anlægge en formålsorienteret betragtningsmåde. Det er integritetskrænkende at anvende ukorrekte oplysninger og det hindres af blokeringen, og dette hindres uanset om den blokerede oplysning befinder sig hos myndigheden (den dataansvarlige) eller befinder sig på et arkiv. Dette betyder, at myndigheden ikke vil kunne genindhente oplysningen med henblik på sagsbehandling så længe oplysningen af denne grund er blokeret, og det betyder, at det er sandsynligt, nærmest sikkert, at Datatilsynet ikke vil acceptere, at den gøres tilgængelig før udløbet af den ordinære tilgængelighedsfrist.

Det er mere åbent om den persondataretligt blokerede og arkiverede oplysning kan gøres tilgængelig, når det ellers ordinært kan ske. Ud fra formålet med blokeringen kan et umiddelbart

bud være, at dette kan ske, såfremt det integritetsbaserede hensyn, altså at oplysningen ikke er korrekt, der begrundet blokeringen ikke længere er aktuelt, hvilket bl.a. kunne være tilfældet, såfremt den pågældende person er død.

Sletning/blokering ikke blot kan være begrundet med oplysningernes kvalitet, men også kan skyldes databehandlingens kvalitet, dvs. at de pågældende oplysninger ikke er indsamlet lovligt. Der har ikke været hjemmel til at foretage persondatatabehandlingen. Denne situation er ikke direkte reguleret, men jeg lægger således til grund, at der kan drages en analogi fra reglerne om oplysningskvalitet således at der både kan ske sletning og blokering i forhold til ulovligt indsamlede persondata.

5. Arkivering af ulovligt indhentede oplysninger.

I en lille parentes vil jeg nævne en sag, der optog sindene i Danmark sidste år. Den vedrørte en række helbredsdata, der var indsamlet ulovligt (DAMD), men som Rigsarkivaren bestemte skulle arkiveres. Dette vakte voldsom historie og endte med en ændring af arkivloven, hvor der nu er en regel om at denne database ikke må arkiveres. Når jeg nævner sagen, der er mærkværdig, er det fordi den viser en mistro til og manglende tillid til arkivvæsenet. Den illustrerer, at man ved arkivering af personoplysninger skal træde varsomt.

6. På dette tidspunkt vil jeg nu sige noget om den nye persondataforordning. Arkivering af personoplysninger er en behandling og er derfor som udgangspunkt omfattet af forordningen. Det anerkendes, at offentlige arkiver tager henblik på en almen samfundsmæssig interesse. Dette medfører en række undtagelser, der generelt fremgår af artikel 83, som vedrører behandling med henblik på rene arkivformål. Det kan fremhæves, at formålsbestemthedsprincippet ikke gælder (artikel 5b), hvilket er fundamentalt, og ligeledes (artikel 9i), at også følsomme persondata kan arkiveres. Ligeledes er det væsentligt, at oplysningspligten (artikel 17) ikke gælder for arkivering. Hverdagens rutiner påvirkes ikke umiddelbart.

Meget betydningsfuldt er det, at forordningen ikke gælder for oplysninger om døde personer. Dette betyder, at der kan skelnes mellem de døde, hvor de enkelte stater står frit, og de levende, hvor forordningen gælder. Dette er ikke nødvendigvis hensigtsmæssigt, fordi selvom de ikke selv oplever det og kan reagere imod det, har også døde en integritet, der er beskyttelsesværdig i hvert

fald i en vis årrække. Forordningens afgrænsning betyder i hvert fald at det må overvejes om der skal være to sæt af regler. Dette er jo et væsentligt spørgsmål fordi det vel nok er således, at hovedparten af de oplysninger, der opbevares af arkivvæsenet, vedrører døde personer. Heroverfor står, at det også må være muligt at arkivere oplysninger om levende og at der må være regler herom. Det er alt i alt et nationalt spørgsmål hvorledes dette skal ordnes.

Af almindelig interesse er, at det foreskrives at alle offentlige myndigheder skal have en DPO, idet der ikke i artikel 35 er gjort nogen undtagelse for arkiver. Da en DPO bl.a. skal medvirke til at opnå god datasikkerhed er dette forståeligt. Så vidt jeg har forstået har man en sådan ordning i Norge så der bliver måske ikke tale om stort nyt, men ordningen er altså nu pligtig, og indebærer bl.a. at DPO er ansættelsesmæssigt stærkt beskyttet. Det må afgøres om en eller flere DPO er nødvendige for at løse opgaven.

6. Retten til at blive glemt

Digitaliseringens øgede fokus på integritetsbeskyttelse bl.a. på korrekte og lovligt indsamlede personoplysninger. Rigtige oplysninger kan naturligvis godt have integritetsmæssig betydning og de kan ligeledes påvirke den enkelte persons omdømme, men så længe der foreligger et sagligt formål med dataanvendelsen er det i persondataretten accepteret, at sådanne oplysninger kan benyttes, når de almindelige betingelser herfor er opfyldt. Det er dog iagttaget, at særligt den moderne informationsteknologi gør det muligt uden prohibitive omkostninger at opbevare persondata i meget lang tid og derfor angiver persondatadirektivet i artikel 6(1e) et tidsbegrænsningsprincip, der foreskriver, at oplysninger skal slettes, når der ikke længere er brug for dem i forhold til indsamlingsformålet. Dette forudsætter ikke en anmodning fra de pågældende personer. Dataophobning, bevaring just in case, er ikke acceptabelt.

I denne situation er det anerkendt, at arkivering er et alternativ til sletning, og vælger den dataansvarlige denne vej og oplysningerne faktisk arkiveres er sådanne oplysninger som tidligere nævnt herefter omfattet af reglerne i arkivlovgivningen. I hvert fald i forhold til offentlige arkivalier – jeg kommer lidt tilbage til de private om lidt – er gældende ret dermed ikke problematisk set under en arkivsynsvinkel.

Som nævnt forudsætter tidsbegrænsning ikke nogen anmodning og i den forstand er der ikke tale om en rettighed. Det er dog i stigende grad blevet iagttaget, at informationsteknologien har et

bestandigt opbevaringspotentiale og oplysninger, der er gjort tilgængelige, har et nærmest evigt liv. Dette er ikke mindst tilfældet på internettet, hvor tilgængeligheden er blevet særlig stor efter introduktionen af søgemaskiner, f.eks. Google, hvor der let og ubesværet kan linkes til alverdens information. Dette har sat fokus på det gamle ord om, at internettet hverken glemmer eller tilgiver, og har aktualiseret spørgsmålet om der bør være en ret til at blive glemt. I sin ultimative form indebærer en sådan ret, at bestemte typer af korrekte oplysninger bliver slettet og dermed forsvinder for eftertiden med som en af flere konsekvenser, at der ikke er nogen mulighed for at de kan blive arkiveret og på denne måde blive lagt i dvale for en dag, når tilgængelighed er aktuelt, at kunne gøre forskningsmæssig eller anden samfundsmæssig nytte.

På denne måde kan en ret til at blive glemt opfattes som en trussel. Da Kommissionen i januar 2012 præsenterede sit forordningsforslag var retten til at blive glemt det store salgsnummer, idet denne rettighed blev præsenteret som ny og som det førende tegn på, at forslaget afgørende forbedrede de enkelte personers rettigheder ved at give dem en bedre databeskyttelse, som dermed indfrir løftet i artikel 8 i Det Europæiske Charter om grundlæggende rettigheder om, at databeskyttelse er en fundamental rettighed for den europæiske borger. Kommissionen havde lyttet og havde set, at især internettets for gode hukommelse kan true borgerens integritet og Kommissionen havde fundet midlet til at forebygge denne trussel.

Inden jeg kommer til forordningen må det fremhæves, at retten til glemsel ikke gælder for behandling med henblik på arkivmæssige formål. Dette vil jo også have været problematisk. Når jeg alligevel gør en del ud af denne rettighed skyldes det, at den sender et budskab, som det er vigtigt at tilegne sig, ikke mindst fordi arkivsikkerhed betones.

Glemselsretten var ikke helt så ny som Kommissionen troede, idet EU Domstolen i sin såkaldte Google dom fra maj 2014 (C 131/12) til en vis udstrækning har anerkendt, at der allerede i dag på grundlag af direktiv 95/46 er en ret til at blive glemt. I denne dom, der udsprang af en spansk sag, fastslår domstolen, at en borger under bestemte omstændigheder har ret til at få slettet links til korrekt information, når denne nu bibringer et misvisende og vildledende billede af den pågældende person. Dette er tilfældet, når den pågældende information kan findes i en søgemaskine ved at foretage en søgning med brug af personens navn som søgeargument. En sådan ret er særlig aktuell for såkaldt almindelige borgere, der her er personer, som ikke har

offentlig interesse. Denne indfaldsvinkel kommer jeg tilbage til senere, når jeg vender min opmærksomhed imod oplysninger, der stammer fra børn.

Domstolen fastslår som nævnt en ret til at få fjernet links til information, men derimod ikke en ret til at få slettet selve informationen, hvis den er offentliggjort lovligt^V. Selve oplysningerne er stadig out there som de siger i det store udland og er den placeret i et arkiv vil den stadig blive der. Man kan derfor sige, at dommen først og fremmest fastslår en ret til at blive husket med større besvær. I vores kontekst betyder dommen, som Google i øvrigt surmulende har implementeret, at det er blevet betydeligt mere svært for arkiverne at finde oplysninger, der arkivmæssigt er bevaringsværdige, men da dommen først og fremmest angår offentliggjorte oplysninger er det dog primært biblioteksvæsenets pligtafleveringsordning, der rammes direkte.

Ifølge artikel 17 i forordningen kan en borger anmode en dataansvarlig om i bestemte situationer at få slettet oplysninger, herunder når de er vildledende, og er denne anmodning berettiget skal den dataansvarlige udover selv at slette give meddelelse herom til kendte modtagere af oplysningerne, som bl.a. kan være en offentlig myndighed, således, at de også skal foretage sletning. Idealet er således at glemslens slør for alvor skal falde ned og det skal falde fordi man herved opnår en berettiget integritetsbeskyttelse. Der er en vis kerne af fornuft i denne regel, som jeg kommer tilbage til, men før alle nu bliver meget alarmerede er der få juridiske regler, som ikke er uden undtagelser og reglen er da som nævnt også ledsaget med mange undtagelser, hvor man skal erindre den gamle iagttagelse om, at djævelen eller mange her vil nok snarere sige Gud er begravet her. Dette gælder artikel 17(d), der undtager arkivering.

På denne baggrund er der jo ikke noget at frygte, kunne man herefter mene. I hvert fald i den offentlige sektor, hvor der gælder en lovfastsat arkiveringsforpligtelse vil oplysningerne ikke blive glemt, hvorfor risikoen herfor er størst i den private sektor. Den omstændighed, at arkivering er beskrevet som en undtagelse, er ikke noget usædvanligt, og derfor er den store opmærksomhed, som glemselsretten har påkaldt sig, måske blot en storm i et glas vand. Men som fremhævet er arkiv sikkerhed helt central for at bevare denne status.

Selvom forslaget måske ikke er så farligt set under arkivvæsenets perspektiv er dog alligevel grund til dels at fokusere lidt på børn og dels derefter på den almindelige ideologi, der bærer retten til glemsel.

7. Oplysninger om børn

Det er karakteristisk for forordningens, herunder artikel 17, at den fremhæver som noget særligt særligt hensynet til børn, der i øvrigt er et gennemgående tema i forordningen og er begrundet i, at børn er særligt sårbare og svage. Det kan være specielt integritetskrænkende at oplysninger, der er registreret om en person da denne var et barn, for altid bliver bevaret. Dette er umiddelbart en forståelig tankegang, men ingen kender jo fremtiden og børn bliver ikke altid, måske endda sjældent, til det, som deres forældre og omverdenen troede de ville blive. Oplysninger om et barn kan efterfølgende vise sig at have stor forskningsmæssig interesse.

Dette vil jeg nu illustrere med to børn som eksempel. Det ene barn hedder Adolf og blev født i fattige kår uden at påkalde sig stor interesse. Adolf er fra en tid uden computere eller internet, og forvaltningen var prædigital i ordets sande mening, men i dag ville han som lille barn være fuldt ud i gang med sin i-pad og langt før han blev 18 være aktiv på de sociale netværk. Denne Adolf blev meget kendt og mange, vel de fleste, vil udnævne ham til forrige århundredes største skurk, selvom der i og for sig er stor konkurrence om den titel. Han blev født i et EU land og han blev chef for det i dag mest magtfulde EU land, og nok ingen vil være uenig i at oplysninger om Adolf Hitler som barn har meget stor historisk og forskningsmæssig interesse, og at det vil være katastrofalt om disse oplysninger blev glemt. Og han blev først kendt da han var over 30 og først da kunne han påkalde sig arkivmæssig interesse, blive omfattet af undtagelsen i forordningsforslaget, men hvad ville det hjælpe, hvis oplysningerne allerede var glemt.

Det andet barn er mere kendt her i Norge og han hedder Vidkun. Han voksede op i et trygt præstehjem i Telemark. Også han påkaldte sig ikke synderlig interesse, men jo som voksen, hvor han efterhånden blev meget glad for Adolf. Oplysninger om Quisling som barn har jo klar interesse.

8. Tilgængelighed

Som allerede antydte kaster den ideologi, der ligger bag retten til at blive glemt, en sky over arkivvæsenet og kan måske aktualisere et behov for, at den aktuelle arkivret skulle underkastes et kritisk eftersyn. Selvom man i et vist omfang kan sammenligne arkivering med sletning er det jo ikke helt det samme og dette sættes et fokus på den måde hvorpå tilgængelighed er reguleret, og

mere specifikt især på den måde tilgængelighed før den ordinære tilgængelighedsfrist er reguleret.

Efter den danske arkivlov er det muligt at få adgang til persondata før den ordinære frist på 75 år, såfremt Rigsarkivaren efter høring af Datatilsynet tillader dette^{vi}. I de tilfælde dette hidtil har været aktuelt har Datatilsynet sagt ja, og der har således ikke foreligget et tungtvejende modgående integritetshensyn. Selvom det er betryggende, at tilsynet skal høres kan den forstærkede fokus på retten til at blive glemt stille et vist spørgsmålstegn ved en ordning, hvorefter det sag for sag besluttet om tidlig tilgængelighed skal tillades. Det kan der måske også generelt, men den problemstilling er heldigvis ikke min. Her nøjes jeg med at kommentere arkivalier med persondata, hvor det kan overvejes om ekstraordinær tilgængelighed bør være en art privilegium med den usikkerhed for de omfattede personer, der følger med en sådan ordning. Det er jo ikke sikkert, at den enkelte person, eventuelt dennes pårørende, har den samme opfattelse som tilsyn og Rigsarkivar. Der er ikke tvivl om, at mange mener, at de bør have en ret til at blive glemt, og dette kan begrunde, at det overvejes om det også fremover bør være muligt at få ekstraordinær tilgængelighed til arkivalier med persondata eller om disse oplysninger bør være blokeret indtil de 75 år er forløbet, eller alternativt, at ikke blot Datatilsynet, men også de omfattede borgere, eventuelt hvis de er døde også disses børn, skal høres inden en sådan tilgængelighed tillades. Dette er blot her i første omgang en strøtanke, som jeg medtager for at illustrere den betydning, som glemselsideen kan have.

9. Den private sektor

Som tidligere nævnt synes der også fremover at være taget højde for den arkivmæssige interesse og interessen i at bevare nutiden for eftertiden. Problemstillingen kan dog give anledning til at overveje om dette nu også er tilfældet for oplysninger, der genereres i den private sektor. Under perspektivet, at vi husker nutiden for fremtiden kan det i hvert fald for en udenfor stående som mig se ud til at der foreligger et svagt punkt arkiveringsmæssigt eller som man vil sige i kriminologien et mørkeområde. Den danske arkivlovgivning åbner mulighed for, at private arkivalier kan afleveres til Statens Arkiver, men arkivloven er centreret omkring de offentlige arkivalier, og de private reguleres noget stedmoderagtigt^{vii}. Tilsvarende er arkiveringsadgangen i

den danske persondatalovs § 14 orienteret imod de arkiveringsmuligheder, der følger af arkivlovgivningen, og dermed implicit imod den offentlige sektor.

Når det konstateres hvor stor en betydning den private sektor har i informationssamfundet og at dette endda har medført den iagttagelse, at denne sektor bidrager lige så meget til hele samfundet som den offentlige sektor, må dette give anledning til kritisk opmærksomhed. Denne må endda skærpes når det kan konstateres hvor store mængder af persondata, vor tids olie, behandles i den private sektor. Her synes risikoen for, at mange oplysninger vil blive glemt at være overhængende. Denne indfaldsvinkel er naturligvis kun en flig af en mere generel problemstilling, der ikke i dag er min, men det er alligevel nærliggende at fremhæve, at ideen om at borgerne har en ret til at blive glemt i særlig grad kan få vind under vingerne i forhold til de mange persondata, der generes i den private sektor.

Dette er ikke nogen original iagttagelse og den er da også blevet opfanget i bibliotekssektoren, hvor man i Danmark med netarkivet som sikkert også i andre lande har mødt denne udfordring ved at udstrække pligtafleveringen til data på nettet, der bliver høstet ud fra bestemte kriterier^{viii}. Arkivmæssigt kunne man derfor henvise til, at andre varetager opgaven, men spørgsmålet er om dette er tilstrækkeligt eller om der på en eller måde bør ske en styrkelse af bevaringen af den information, der genereres i den private sektor. Jeg nævner blot dette og lader det blæse i vinden som et yderligere eksempel på de komplekse udfordringer, som den digitale nutid stiller til arkivvæsenet.

10. Civil ulydighed?

Sammenfattende medfører digitalisering og den øgede betoning af den enkelte persons integritetsinteresse en betydelig udfordring til nutidens arkivvæsen. Det indebærer et behov for at skærpe argumentationen for, at historisk orienteret opbevaring af information er samfundsmæssig væsentligt og repræsenterer et sagligt og legitimt hensyn, der ikke bør undermineres af hensynet til databeskyttelse. Forordningen er som vanligt forsynet med en præambel og i den betragtning nr.3a fastslås med henvisning til praksis fra EU Domstolen, at databeskyttelse ikke er den eneste rettighed/interesse. Der må ske en afbalancering i forhold til andre samfundsmæssige hensyn, der kan omfatte hensynet til bevaring af samfundets historie.

Arkivvæsenet lægger givet vægt på at overholde de regler, der fastlægges af lovgivningsmagten. Naturligvis og jeg skal naturligvis ikke opfordre eller tilskynde til civil ulydighed. Det kan være fristende at glemme, at der skal glemmes, men dette er ikke vejen frem fordi det afgørende er, at det løbende demonstreres, at der ikke er nogen reel risiko ved, at dokumenter med persondata bliver overdraget til arkivvæsenet og at disse dokumenter bliver opbevaret sikkert og betryggende, og at de først bliver gjort tilgængelige, når der ikke er forbundet integritetsrisici hermed. Den klassiske iagttagelse om at evigt ejes kun det tabte ikke må ikke gælde på dette område, hvor netop hukommelsen må være det centrale ledemotiv.

11. Stormen blæser

Jeg vil nu slutte dette indlæg med at referere til en berømt dansk vise, som indeholder ordene ”glemmer du, så husker vi alt”. Og i omkvædet betoner, at ”minderne kan de aldrig da aldrig tage”. I dag er det en kamp at fastholde denne opgave i en tid, hvor den digitale storm kan blæse arkivvæsenet ud af kurs. Der er en risiko for at blive ramt af en tsunami. Det er kun en risiko, men det er tid for rettidig omhu og tid for at arkivvæsenet overalt hvor dette er muligt får sendt sit budskab om mindernes betydning og om eftertidens forventning om, at disse minder ikke bliver taget fra os således at eftertiden bliver fattigere såfremt den må se tilbage på vores tid som et uigennemskueligt sort hul. Arkivarer må fortsat med stolthed kunne sige, at we are what we keep.

ⁱ Se i denne forbindelse arkivlovens (1035/2007) § 8, stk.2, om at elektroniske arkivalier skal afleveres således at de kan bevares.

ⁱⁱ For dansk rets vedkommende se persondatalovens § 14.

ⁱⁱⁱ Se især artikel 6(1b) med modifikation til formålsbestemthedsprincippet.

^{iv} Jfr. arkivlovens § 23, stk.1 samt §§ 31 og 34. – Efter § 22 er den ordinære tilgængelighedsfrist 20 år efter at arkivenheden er afleveret til arkivvæsenet.

^v Dommens præmis 22 kan læses således, at også ikke lovligt indsamlede persondata kan opbevares i et arkiv.

^{vi} Arkivlovens §§ 31 og 34.

^{vii} Se arkivlovens § 44.

^{viii} Jfr. lov 1439/2004 om pligtaflevering, særligt lovens kapitel 3 (§§8-12) om materiale fra elektroniske kommunikationsnet. Om problemstillingen se Peter Blume, i Umistetligt, Festskrift til Erland Kolding Nielsen (København 2007) p.627-644.